

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת מצורע תשע"א

"עבד ה' - הוא לבדו חפשי"

טהרת המצורע - בשמירת הדיבור

התורה מצוה לגבי מצורע הבא לטהר את עצמו: "וְצִנְחָה הִכָּהֵן, וְלָקַח לְמִטְהָר שְׁתֵּי צִפְרִים חִיּוֹת טְהוֹרוֹת" וכו' (ויקרא יד, ד). זהו סוג כפרה שלא מצאנו אצל טמאים אחרים, שצריך ציפורים בשביל לטהר אותם. בבית המנוגע מצינו גם כן דבר כזה (שם, מט-נג), אבל חוץ מאשר בנגעים לא מצינו הליך טהרה שיש בו הבאת צפורים. רש"י מביא מה שאמרו על כך חז"ל, "לפי שהנגעים באין על לשון הרע, שהוא מעשה פטופטי דברים, לפיכך הוזהרו לטהרתו צפורים, שמפטפטין תמיד בצפוף קול" (רש"י שם, ד). נראה שעומק הענין בזה הוא, שרצתה התורה לרמוז למצורע, שאמנם הצפורים מפטפטות הרבה, אבל בכל זאת, הן לא מדברות לשון הרע. וא"כ, גם אדם צריך לשמור על הלשון שלו. לא לפטפט מה שמיותר, וגם אם מפטפט, לפחות לשמור שלא ידבר לשון הרע ושאר דיבורים אסורים. אדם צריך לשלוט על לשונו, ובכלל טוב שימעט לדבר. חכם יוני אחד אמר, שלכן יש לאדם שתי אזנים ופה אחד, כדי שישמע הרבה וידבר מעט. אבל אנו איננו צריכים ללמוד מהיוונים. החפץ חיים כתב ספר שלם על שמירת הלשון, ועוד הרבה לפניו אמר דוד המלך ע"ה, "מִי הָאִישׁ הֶחֱפֵץ חַיִּים... נִצֹר לְשׁוֹנָךְ מִרַע וּשְׁפָתֶיךָ מִדַּבַּר מְרִמָּה" (תהלים לד, יג-יד). צריך לשלוט על הלשון. מצד שני, לא לשותק לגמרי, שהרי הפסוק אומר מיד אחר כך: "סור מִרַע וְנַעֲשֵׂה טוֹב" (שם, טו). צריך לנצור את הלשון מרע, אבל מאידך גיסא צריך גם "נַעֲשֵׂה טוֹב". להשתמש בלשון ללימוד תורה, לתפלה, ולדיבורים טובים.

קידוש אברי המצורע

בתחילת הטהרה של המצורע הוא מביא ציפורים כדי לעזור אותו על ענין הפטופוט. אחר כך, ביום השמיני לטהרתו, כשהוא מביא קרבנות ולוג שמן (ויקרא יד, ט), הכהן נותן מהדם ומהשמן על תנוך אזנו ועל בִּהֶן ידו ועל בִּהֶן רגלו (שם, יד-יז), כדי לקדש את אבריו, כמו הכהנים, שנתקדשו לעבודת המשכן בדם הקרבנות שניתן על תנוך אזנם ועל בִּהֶן ידם ובִּהֶן רגלם (שמות כט, ט), ובשמן המשחה שהוזה עליהם (שם, כא). למרות שהמצורע רחוק מאד מהקדושה של אהרן ובניו, גם הוא צריך לקדש את תנוך אזנו ואת בִּהֶן ידו ואת בִּהֶן רגלו, כדי שמעכשיו ישמע דברים טובים ויעשה דברים טובים, ויעזוב את מה שהיה עד עכשיו. הרי לא רק הכהנים הם עובדי המשכן, אלא כל אחד ואחד מישראל עובד במשכן, כמו שאמרו: "וְנַעֲשֵׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם" (שמות כה, ח), "בתוכו" לא נאמר, אלא "בְּתוֹכְכֶם", שעיקר מקום השראת השכינה אינו בין יריעות המשכן, אלא בתוך לבו של כל אחד ואחד מישראל (עי' ראשית חכמה שער הענוה פ"ג אות כ"ח; ביאור הגר"א לשה"ש א, יז; נפש החיים שער א' פ"ד בהגה"ה השניה), וכל אחד מישראל, בעבודת ה' שלו, עובד באותו משכן שנמצא בתוך לבו.

נמצא, שכל אחד צריך להיות משכן לקב"ה, ולשם כך צריך

להתקדש, שהמשכן לא יהיה טמא בכל מיני טומאות, אלא יהיה משכן טהור וקדוש. לא לפגוע באף אחד, לא במעשה, ואפילו לא בפיו. זהו דבר נורא לפגוע באדם. יש עשרים וארבעה אבות נזיקין (ב"ק ד, ב), אבל נראה שהאדם הוא אבי אבות הנזיקין. אדם צריך לשמור על עצמו שלא יהיה מהמוזיקין. כתוב אצל מרדכי, "וּמְרַכְּכֵי יָדַע אֶת פֶּלַאֲשֶׁר נַעֲשָׂה" (אסתר ד, א). ואמר רש"י: "בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך, לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושהנו מסעודת אחשורוש". אדם שזוכה להתקדש, מתגלים לו גילויים רוחניים בכל מיני אפנים, בחלום הלילה ובדרכים אחרות. גם אנו, אף שאיננו במדרגה של מרדכי, יכולים לזכות לגילויים שונים. אבל טוב, צריך להיות ראוי לזה, שהמח יהיה נקי, ושהפה יהיה נקי, כדי שנזכה להשיג השגות רוחניות.

בענין גילויים שבאים בחלום היתה מחלוקת מסוימת בין ה"בית יוסף" לגר"א, או יותר נכון - הבדלי מדרגות. הגר"א לא רצה לקבל גילויים אלקיים בחלום. רצה לקבל רק ע"י עמל התורה, ולא ע"י גילויים. ואמר הגר"א: "אף כי מרן הבית יוסף היה לו מגיד¹, היה זה לפני ב' מאות שנה, שהיו הדורות כתקנן, והיה [הבית יוסף] שרוי על אדמת הקדש. לא כן עתה, שרבו המתפרצים, ובפרט בחוץ לארץ, אי אפשר כלל שיהיה כולו קדש קדשים בלי עירוב כלל" (הקדמת הגר"ח מוולוז'ין זצוק"ל לספרא דצניעותא). ובכל זאת, גם לגר"א כנראה נגלו לפעמים דברים. הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל מספר, שפעם אחת ביו"ט ראשון של פסח ישבו לפני הגר"א שנים מתלמידיו, וראו שאין שמחתו כפי רגילותו בכל יום טוב, שהיה שש ושמח ביותר, ובאותו יום לא היתה שמחתו במילואה. שאלו אותו, מדוע אינו שמח כפי ששמח תמיד ביו"ט, ולא רצה להשיבם. ואולם, לאחר הפצרות רבות גילה להם, ששמחתו אינה שלמה, מפני שבִּלְיִלָה בא אליו אליהו הנביא וגילה לו ענינים וחיידושים נוראים על הפסוק "עָלוּ זֶה פִּנְגָּב" (במדבר יג, יז), ובבוקר, בעמדו ממשכבו², מרוב הפלגת השמחה על הגילויים שנגלו לו, לא יכול היה להתאפק, והרהר בהם קודם ברכת התורה, ונענש שתיכף ומיד נעלמו ממנו כל הגילויים הללו, [וזהו כפי שיטתו (בביאורו ל"ש"ע או"ח סי' מ"ז ס"ד), שאף הרהור בדברי תורה אסור קודם ברכת התורה, שלא כדעת השלחן ערוך (שם), שהמהרהר בדברי תורה אינו צריך לברך]. לכן לא היתה שמחת יו"ט של הגר"א ז"ל שלמה באותו יו"ט, כפי שהיה רגיל בדרך כלל. לאחר זמן שאל אותו אחד התלמידים, האם שבו וגילו לו את אותם הגילויים שנעלמו ממנו, ואמר שאכן שבו וגילו לו אותם, והם אלפים ומאתים וששים אפנים בביאור הפסוק הנ"ל. [ואמר, שכשם שיודע למה נעלמו ממנו, כך יודע למה שבו וגילו לו אותם, אך לא באר את דבריו] (הקדמת הגר"ח מוולוז'ין זצוק"ל לספרא דצניעותא). לנו לא מגלים גילויים כאלו בחלום הלילה. ממילא,

מה הרוננו מיציאת מצרים?

אנו חוגגים בקרוב את חג הפסח, שהוא "זמן חרותנו". זהו הזמן לקבל עלינו עול מלכות שמים, שהרי יצאנו לחרות מעבדותנו לפרעה, ונכנסנו לעבדות של מלך מלכי המלכים הקב"ה. הבן הרשע, או התם, עלולים לשאול: אם כך, מה הרוננו? עבדים היינו לפרעה במצרים, ועכשיו אנו שוב עבדים - עבדי ה'! ועוד יותר מזה קשה: הרי העבדות לה' מחייבת עוד יותר מאשר העבדות לפרעה! אצל פרעה עבדו ששה ימים בשבוע (שמו"ד א, כה), ובלילה נתנו קצת לישון (שם, יב), ואילו אצל הקב"ה האדם הוא עבד שבעה ימים בשבוע, עשרים וארבע שעות ביממה! ההלכה קובעת לו כיצד יישן בלילה (שו"ע או"ח סי' רל"ט), כיצד יקום ממיטתו בבוקר (שם סי' א'), כיצד ירחץ את ידיו (שם סי' ד'), כיצד יתלבש (שם סי' ב'), כיצד יאכל ומה יאכל, ועוד ועוד. מה הרוננו א"כ מיציאת מצרים?

התשובה ל"קושיא" גדולה זו היא, שאמנם גם עכשיו אנו עבדים, אבל עבדות זו - היא חרות הגדולה ביותר! ובלשונו של רבי יהודה הלוי: "עבדי הזמן - עבדי עבדים הם; עבד ה' - הוא לבד חפשי"³. שהרי מהו עבד? עבד הוא זה שאינו יכול לפעול כרצונו, אלא משועבד לרצון אחרים. אף אחד לא שואל את העבד, אם הוא רוצה לחרוש היום את השדה או לא. האדון לבדו קובע, והעבד חייב למלא את הוראותיו. כזו היתה גם עבדות מצרים. ואולם, לא כן היא העבדות לקב"ה. העבדות לקב"ה אינה מכפיפה אותנו לרצון אחרים, אלא להפך! היא משעבדת אותנו לרצון עצמנו! כשאני עבד ה', זוהי חרות האמיתית, כי זהו רצונה האמיתי של הנשמה שלי, שהיא חלק אלוך ממעל, וממילא מה שה' רוצה - זה גם מה שהנשמה שלי רוצה.

הרי הרמב"ם אומר: "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין... מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ויכתוב הגט, והוא גט כשר" (הלכ' גירושין פ"ב ה"כ). ושואל הרמב"ם: מה יעזור שתכה אותו עד שיאמר "רוצה אני"? הרי האמת היא שהוא אינו רוצה! ואיזה ערך יש לאמירת "רוצה אני" שבאה בכפייה? אומר הרמב"ם כך: האמת היא, שכל אדם רוצה לנהל את חייו על פי התורה, אלא שהיצר מפריע לפעמים לרצון הזה להתגלות. ממילא, אם ההלכה מחייבת אדם מסויים לגרש את אשתו והוא מסרב לעשות זאת, וע"י הכאת בית דין הוא כבר אומר "רוצה אני", אין זו אמירה מן השפה ולחוץ, אלא גילוי אמיתי של רצונו הפנימי של האדם, ולכן זה מועיל (רמב"ם שם). אינני יודע אם הרמב"ם התפון לכל יהודי, או רק ליהודים שבאופן כללי ידוע שהם רוצים לקיים את התורה, אבל בפשטות כונתו לכל יהודי. כל יהודי רוצה בעצם לעשות את רצון ה', אלא שיצר הרע מתגבר עליו. יש מי שיצר הרע מתגבר עליו יותר, ויש מי שיצר הרע מתגבר עליו פחות, ואצל יהודי זה יצר הרע התגבר עליו לא לשמוע לבית דין ולא לגרש את אשתו. ממילא, ברגע שהוא שומע לבית דין, זהו הרצון האמיתי שלו. הוא לא אנוס, אלא רוצה באמת לשמוע לבית דין ולגרש את אשתו.

אמנם לא תמיד אדם מרגיש שהוא עושה מה שהוא באמת רוצה, לפעמים הוא היה רוצה ללכת לישון והתורה אומרת לו "לא, אתה צריך לשבת עד סוף הסדר בישיבה", וכן עוד דברים, אבל זהו רק מפני שהיצר הרע מסית אותו. היצר הרע רוצה לשעבד אותנו לרצות דברים אחרים, שמנוגדים לרצון ה'. אבל האמת היא, שזה

היצר הרע - מרגל מתוחכם

ה"חובת הלכות" אומר על היצר הרע: "בן אדם! ראוי לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרן הנפשוך בכוחות נפשך... אתה יושן לו והוא ער לך, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך (כלומר: אתה אינך שם לבך אליו, אבל הוא שם לבו להחטיא אותך). לְבַש לך בגדי הידידות (=הוא מתחפש ומתראה לך כידיד), וְעָדָה עָדִי האהבה לך (=הוא מתקשט לפניך כאילו הוא אוהבך)" (שער יחוד המעשה פ"ה), אבל האמת היא, כפי שאומר ה"חובות הלכות" בתחילת דבריו, שהיצר הרע הוא "השונא הגדול שיש לך בעולם"⁴, ואינו אלא מתחזק זה לאוהב שלך. זוהי שיטתו של בעל "חובות הלכות".

והנה, לעניות דעתי, ה"חובות הלכות" לא מיצה את הענין עד הסוף. נסביר את הדבר בעזרת משל: אם היינו שולחים מרגל למדינה כלשהי, למשל לסוריה, כדי לעמוד על סודות הצבא הסורי, מה היה עושה המרגל? היה משתדל להראות עצמו כידידו הטוב של הרמטכ"ל הסורי, או של אסד, (או של מי שישלוט בדמשק...), שמח כשאסד שמח, עצוב כשאסד עצוב, וע"י זה היה מנסה לבצע את משימתו. והנה, גם אם יצליח אותו מרגל להתחזות לידידו הטוב של הנשיא הסורי, אבל דבר אחד ודאי לא יצליח לעשות: הוא לעולם לא יצליח לשכנע את הנשיא הסורי, שהוא (המרגל), הוא הוא נשיא סוריה! לכל היותר יצליח לשכנע את נשיא סוריה, שהוא ירדו הטוב ביותר, אבל לא יותר מכך. עד כדי כך אסד אינו טיפש, לחשוב שהמרגל זה הוא. זה הוא לא יחשוב.

כך במרגל בשר ודם. אבל היצר הרע אינו מתנהג כך. ליצר הרע שיטה מתוחכמת הרבה יותר. הוא לא רק מתחפש לאיש זר שאוהב אותך, כמו שכתב ה"חובות הלכות", אלא מתחפש אליך! אתה מרגיש "אני רוצה", בעוד שהאמת היא שזה לא אתה, אלא הו"א. זהו מרגל גרוע יותר מכל מרגל שבעולם, וצריך ללמוד להבין שזהו מרגל, ולא אתה. צריך לדעת שהרצון האמיתי של הנשמה הוא לעבוד את ה', לחזור לשמים נקיה כמו שירדה משם. להבין שמה שאתה באמת רוצה זה מה שההלכה רוצה ממך, ולא מה שהיצר הרע רוצה ממך.

האבות ידעו את התורה מתוך ישירות נשמתם

מדוע התורה היא הרצון האמיתי שלנו? כי התורה מקבילה לנפש שלנו. הרי התורה היא חכמת אלקים, והנשמה שלנו היא צלם אלקים, ולכן הם מתאימים זה לזה. חז"ל הרי אומרים, "עשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה" (משנה קדושין פב, א). [וכן יצחק אבינו ויעקב אבינו, קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה (תדב"א פ"ד ד"ה ברוך המקום)]. מנין ידע אברהם את התורה קודם שניתנה? אמרו חז"ל: "נעשו שתי כליותיו כשתי כדים של מים, והיו נובעות תורה" (ב"ר צה, ג). כלומר, אברהם אבינו ידע את התורה מתוך עצמו, ומתוך נשמתו. רצון התורה היה רצונו הטבעי של אברהם מעצם בריאתו, ולכן הצליח להשיג את התורה מעצמו. כי כפי שאמרנו, התורה איננה איזו ידיעה חיצונית שאינה שייכת לעצם האדם, אלא היא האדם, באשר הוא צלם אלקים! לכן, אברהם אוכל מצות בפסח עוד לפני שהיתה יציאת מצרים (עי' תרגום יונתן

[כפי שנראה ברמב"ם (הלכ' יו"ט פ"ו הי"ז-ה"ט), שדין זה הוא גם בחול המועד, ולא רק ביום טוב]. אנו חייבים באכילה ושתייה, אבל חייבים גם בתורה ותפילה. ברמב"ם (שם הי"ט) משמע שחלוקה זו של "חציו לה' וחציו לכם" היא בדיוק נמרץ, שעד כמה שאדם יכול, צריך להקדיש שש שעות מהיום לה' ושש שעות מהיום לכם. אמנם קשה לנו לאכול ולשתות שש שעות רצופות, אין אצלנו מי שיכול לאכול ולשתות שש שעות רצופות, אבל גם ללמוד שש שעות קשה לנו. שני החצאים קשים לנו. אבל צריך להשתדל שיהיה פחות או יותר חצי חצי, שיהיה חציו לה' וחציו לכם. והחציו לה' הוא לא רק מצד מצנת תלמוד תורה של כל השנה, אלא גם מצד חובת שמחת הרגל. כמו שה"חציו לכם" הוא מצד מצות שמחת הרגל, כך גם ה"חציו לה'" הוא חלק משמחת הרגל. שמחת הרגל צריכה להתבטא אצלנו לא רק באכילה ושתייה, אלא גם בלימוד ובתפילה. אמנם חג הפסח חל ב"בין הזמנים", וב"בין הזמנים" צריך לנוח, אבל קשה לישון עשרים וארבע שעות, אז כדאי גם למצוא זמן ללמוד קצת בין הזמנים.

חושבני שכדאי לנצל את בין הזמנים בעיקר בשביל אותם לימודים שלא מספיקים ללמוד בישיבה. למשל, בישיבה לא מספיקים ללמוד את כל התנ"ך. כמו כן, לא מספיקים ללמוד את כל ששה סדרי משנה. אלו דברים שאיננו מספיקים ללמוד באמצע הזמן, אז כדאי לנצל את בין הזמנים להשלים את הלימודים הללו שלא מספיקים ללמוד באמצע הזמן. כמובן, לא מזיק גם לחזור על הגמרות שלמדו בַּזמן, זה ודאי דבר חשוב, אבל גם ללמוד דברים שלא מספיקים ללמוד באמצע הזמן.

כמו כן, גם בין הזמנים צריך להשתדל לשמור על זמן קריאת שמע וזמן תפילה. זהו "בין הזמנים" של הישיבה, אך לא "בין הזמנים" של זמן ק"ש וזמן תפילה. גם אם רבי יהודה הלוי אמר ש"עבדי הזמן עבדי עבדים הם", הוא לא התכוון לזמן ק"ש. צריך אפוא, שבין הזמנים ינוצל גם למנוחה, שנחזור בריאים ורעננים לקראת זמן קיץ הבא עלינו לטובה, אבל גם לקוות לה' שנוכל להשלים את הדברים שאיננו משלימים כיום. אין לנו תמידים ומוספים, אין לנו קרבן פסח, אפילו המרור שאנו אוכלים הוא דרבנן, לא דאורייתא, אין לנו ספירת העומר דאורייתא לדעת הרבה פוסקים, קרבן העומר בכלל אין לנו, אין עולת ראייה, אין שלמי חגיגה, אין שלמי שמחה, כל אלה אין לנו, אז נשתדל לזכור קצת בחג להתפלל גם על זה, שנזכה לקיים את כל המצוות האלה כהלכתן, שלא נהיה במצב של דיעבד כל הזמן. ליל הסדר כשר בדיעבד גם בלי קרבן פסח, אבל למה להיות תמיד במצב של דיעבד? אנו רוצים להיות במצב של לכתחילה! שיהיו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם, ונאכל פסח מצה ומרור!

"שִׁפְךָ חֶמְתְּךָ אֶל הַגּוֹיִם" - למה נאמר בליל הסדר?

חשבתי פעם, בהגדה של פסח, אחרי ברכת המזון, אנו אומרים: "שִׁפְךָ חֶמְתְּךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּךָ וְעַל מַמְלְכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ, כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נְהֻזֵי הַשָּׁמַיִם" (תהלים עט, ו-י). המפרשים תמהים, מה מקומה של אמירה זו כאן, ומה בכלל הקשר שלה לליל הסדר? חשבתי, שאולי אפשר לבאר כך: אנו עומדים לומר עוד מעט, "חסל סידור פסח כהלכתו, ככל משפטו וחוקתו". עשינו הכל בדיוק כמו שצריך. האם זה

כן עזיאל בראשית יד, יג), [וגם לוט שכלל לא עתיד לצאת ממצרים, לא הוא ולא בניו, אוכל מצות בפסח (עי' בראשית יט, ג ורש"י שם), כי כך ראה בבית אברהם]. כי אברהם הבין מתוך עצמו שזהו רצון ה', שיאכל מצות בפסח. גם אם לא ידע עדין שיצאו בלילה הזה ממצרים, אבל הבין שרצון ה' הוא שיאכל מצות בפסח. וכן בשאר הדברים. מתוך נשמתו עמד אברהם על רצון ה'.

למה אצלנו זה לא קורה? מדוע אנו איננו מצליחים להשיג את התורה מתוך עצמנו? - התשובה לכך נמצאת בדברי שלמה המלך. שלמה המלך אומר: "אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל, וְהִמָּה בְקִשׁוֹ חֲשֹׁבֹנוֹת רַבִּים" (קהלת ז, ט). האדם הראשון נברא כשהוא ישר, אבל מיד לאחר שנברא הוא ביקש "חֲשֹׁבֹנוֹת רַבִּים"⁵, ולכן חטא במה שחטא ואיבד את ישרותו⁶ (עי' רש"י שם). האבות הקדושים עבדו על הנקודה הזו, והצליחו בעבודתם לחזור למדרגת הישרות של אדם הראשון. על ישרות זו שמרו כל ימי חייהם, ולכן הם נקראו "ישרים"⁷ (עי' כה, א). מכח ישרות זו, השיגו את התורה מתוך עצמם, בלי צורך לקבלה מן החוץ, כי התורה ישרה היא, ואפשר מהישרות להשיג את הישרות. אבל שאר בני אדם אינם כך. שאר בני אדם מבקשים "חֲשֹׁבֹנוֹת רַבִּים". הם אינם מחפשים ב י ש ר ו ת מהו רצון ה', אלא מחפשים "מה כדאי לי" ו"מה נעים לי", ולכן הם אינם מגיעים לאמת.

מספרים, ששאלו פעם סוחר אחד: "כמה הם שְׁנֵים כפול שְׁנֵים?" ענה הסוחר: "תלוי! אם אני קונה - זה שלוש; אם אני מוכר - זה חמש!"... זוהי דוגמא ל"חֲשֹׁבֹנוֹת רַבִּים"! "חשבון" אחד לקניה, ו"חשבון" אחד למכירה... כשמנהלים את החיים עם חשבונות כאלו, מתוך כוונה להגיע לתוצאות שנוחות לי, אי אפשר להגיע לתוצאת אמת, ואי אפשר להשיג דעת אלקים. רק אם החשבון הוא אמיתי, בלי "מה כדאי לי" ו"מה נעים לי", אז אפשר להשיג דעת אלקים. האבות עשו את החשבון הנכון, לכן השיגו את התורה מעצמם. אבל אנו איננו כאלה. איננו עושים חשבונות ישרים, ולכן איננו יכולים להשיג את התורה מעצמנו, אלא צריכים את משה רבינו שילמד אותנו את התורה, והלואי שאז נקיים אותה כהלכה.

אולי זה מונח ביסוד מה שחז"ל שבחו את ישראל על שהקדימו נעשה לנשמע, שישראל התכוונו לומר שכמה שאנחנו יכולים נעשה כמו אבותינו, גם בלי לשמוע, ומה שאיננו יכולים לעשות מעצמנו - נשמע ממה רבינו ונעשה. אבל בעצם השאיפה שלנו היא לעשות גם בלי לשמוע.

כיצד ננצל את "בין הזמנים"

מה שיצאנו מעבודת פרעה - ששאפה להמית אותנו, ח"ו, ולפגוע בנו כמה שיותר - לעבודות ה' הנותנת לנו חיים, ולא סתם חיים, אלא חיים אמיתיים, חיי נצח, חיי עוה"ז וחיי עוה"ב, שזוהי החרות האמיתית, זו השמחה הגדולה שלנו. בלילה הזה העבודה שלנו כוללת גם כמה אכילות: אכילת מצה, אכילת מרור, שתיית ארבע כוסות של יין, ועוד. זוהי עבודה, ואני עושה אותה לא רק מפני שאני אוהב לאכול ולשתות, אלא כי ה' רוצה שאוכל ואשתה. גם מאכלים אחרים שאדם אוכל בלילה זה בסעודה, לשמחת יו"ט, גם זו מצנת התורה. להרגיש כמה טובה העבודות לה'. היא נותנת לנו מה שנחוץ לנו. גם כשיש לפעמים מרור בתוך זה, בכל זאת העבודות לה' כדאית.

אחר כך, כל שבעת ימי החג יש דין של "חציו לה' וחציו לכם",

השמחה שיו"ט צריך להביא לו, שמחה של דקות בקב"ה ובעבודתו.

יש שהסבירו באופן זה את הפסוק שנאמר בחג הסוכות, "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחַגְגֶיךָ... וְהֵייתָ אֶךְ שִׂמְחָה" (דברים טז, יד-טו). מה פירוש "וְהֵייתָ אֶךְ שִׂמְחָה"? מה נוסף כאן על מה שנאמר כבר לפני כן "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחַגְגֶיךָ"? אמנם הגמרא דורשת ש"וְהֵייתָ אֶךְ שִׂמְחָה" בא לרבות חיוב שמחה גם בשמיני עצרת (סוכה מח, א), אבל על דרך הפשט מפרשים רש"י והאבן עזרא, ש"וְהֵייתָ אֶךְ שִׂמְחָה" אינו ציווי, אלא הבטחה: אם תקיים כראוי וכהלכה את הציווי של "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחַגְגֶיךָ", תראה שמחה בעבודת ה' ברגל, שמחה במצוות הרגל, בעליה לרגל ובקרבנות, תזכה על ידי זה שיתקיים בכך "וְהֵייתָ אֶךְ שִׂמְחָה" כל השנה כולה, שזוהי בעצם תכלית השמחה ברגל, לשאוב ממנה שמחה לימות השנה כולם. אבל זה בתנאי שמנצלים את החג כראוי, להתחזק בעבודת ה' ולימוד בתורת ה'.

יהי רצון שנוזכה תמיד להיות שמחים בעבודת ה', ולשמוח בשמחת עולם בבית המקדש במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

באמת כך? - ודאי שלא! הרי חסר לנו קרבן פסח, ושאר הדברים שתלויים במקדש. לכן, כדי להצטדק לפני המקום ב"ה, למה לא עשינו הכל כפי שצריך, ולא אכלנו את החגיגה ואת הפסח על השובע בסעודה שעתה סיימנו, אנו אומרים לפני הקב"ה: איננו אשמים! "שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּךָ... כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נְוֵהוּ הַשָּׂמֹוּ! הַגּוֹיִם הָרִי חֲחִרְבוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ, וְלִכֵּן אֵינְנו יְכוּלִים לְהַקְרִיב אֶת קֶרְבֶּן הַפֶּסַח. אִם הָיוּ נוֹתְנִים לָנוּ, בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׂוֹן הָיִינוּ מְקַרְבִּים אוֹתוֹ. אֲבָל הַמִּצֵּב הוּא, שֶׁהַגּוֹיִם אֵינֶם מֵאִפְשָׁרִים לָנוּ לַעֲשׂוֹת זֹאת. [זוהי גם הכונה כמה שאומרים בתפילת מוסף: "וְאִין אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לַעֲלוֹת וְלִהְרָאוֹת... מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלַּחַה בְּמִקְדָּשְׁךָ". אנו מצדנו היינו רוצים לעלות ולהראות ולהשתחוות במקדש, אבל יד עכור"ם תקיפה, ולכן איננו יכולים].

"וְהֵייתָ אֶךְ שִׂמְחָה" - כל השנה כולה

אנו מתפללים ביום טוב: "והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום, לשמחה ולששון, כאשר רצית ואמרת לברכנו". והנה, כשאנו מבקשים "חיים ושלום", איננו מתפנינים רק לרגל עצמו, ליום אחד, או לשובע אחד. אנו מעוניינים בחיים ושלום גם לאחר הרגל, בכל ימות השנה. ומכאן, שגם מה שמבקשים אנו באותה בקשה "שמחה וששון", איננו מתפנינים בזה רק לימי הרגל, אלא לכל השנה. אמנם מצד שמחה יש רק ברגל, איננו חייבים לאכול בשר ויין בכל ימות השנה כדי לשמוח, אבל משמחת הרגל אנו מקוים שיושפע לנו שפע של שמחה וששון לכל ימות השנה, שנוכל לעשות את עבודת ה' של כל ימות השנה בשמחה. זו

1. מלאך שהיה מתגלה אליו באופן קבוע, מגלה לו גילויים רוחניים, ומדריכו בעבודת ה' [ובאו דבריו בספר "מגיד מישרים" שכתב הבית יוסף].
2. אע"פ שבלייל פסח "חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו" (שו"ע או"ח סי' תפ"א ס"ב), אך זהו רק "עד שתחטפנו שינה" (שם), וכנראה שזה מה שקרה להגר"א באותו ליל פסח.
3. וכעין זה כתב גם האבן עזרא (במדבר ו, ז) וז"ל: "ודע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו - כל מי שהוא חפשי מן התאוות". [ובאר שם שלכן נקרא הנזיר "נזיר", מלשון "נזר", שהוא פרוש מתאוות העולם, ועל כן הוא מלך אמיתי הראוי לכתר מלכות].
4. ועי' בגמרא (סוכה נב, א), ששבעה שמות יש לו ליצר הרע, ואחד מהם הוא "שונא". [ושבעה שמות אלו הם כנגד שבע מדרגות של טומאה שהיצר עלול לטמא בהן את האדם (כפי ענין החטא), וכנגדן יש שבעה מדורים בגיהנם להעניש בהם את ההולכים אחר היצר, כל אחד לפי מדרגת חטאו וטומאתו (זוהר ח"ב רסג, א)].
5. היינו, שהעדיף - בעצת הנחש - להכניס את עצמו למצב של בחירה, ולא לתפקד כמכונה אוטומטית שעושה את רצון ה' בלי בחירה (עי' "מכתב מאליהו" ח"ב עמ' 137 ואילך, ובישיחת הרב שליט"א לפרשת שלח תשס"ט).
6. ובאמת מאז באי עולם לא נבראים עוד "ישרים", אלא כמו שנאמר בתורה: "כִּי יֵצֵר לְבַב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו" (בראשית ח, כא). "משנער לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע" (רש"י שם). וכן נאמר, "עֵינֵי פָּאָא אָדָם יִנְלָד" (איוב יא, יב). [ומה שאומרים בכל יום "אֱלֹקֵי, נִשְׁמָה שְׁנַת בִּי טְהוּרָה הִיא", זהו מצד הנשמה לבדה; אבל לאחר שהיא מתחברת אל הגוף, האדם נמשך יותר אל עניני הגוף ותאוותיו, כל זמן שלא חניך את עצמו להכניע את הגוף אל הנשמה].
7. ומבואר בפירוש המיוחס לרש"י על מס' תענית (טו, א ד"ה ה"ג לא הכל), דישרים היא מדרגה גבוהה יותר מצדיקים. ועי' בסידור הגר"א בפירוש "שיח יצחק" על תפלת ר"ה ("ובכן צדיקים יראו וישמחו"), ד"צדיק" הוא המקיים את התורה, אך יש לו מלחמה פנימית, וצריך עדין לכבוש את יצרו. אבל "ישר" הוא זה שטבעו נוטה רק לטוב ולא לרע כלל, כי התגבר על יצרו לגמרי וסילקו ממנו. [ולכן רק "לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׂמְחָה" (תהלים צז, יא), אבל הצדיקים אין שמחתם שלמה, ע"ש].